

AVEL HON LENNEGEZH O C'HWEZHAN (27)

Alarc'h tramor Teodor. Elerc'h enezeg Maodez. Elerc'h An Cúil Gwilherm. Elerc'h Kouc'houlín hag Emer Roparz :

« An elerc'h gouez o tremen dreist an tevenn
A ra din soñjal en ur vojenn gozh
A gonter en Iwerzhon, un danevell
A erez hag a enkreiz, hogen ivez
Un istor a garantez don ha c'hwerv.
Teir c'halon faezhet, siwazh, hag i trec'h
Da viroù lemm ha ganas an tonkadur. »

Gwir eo emañ an elerc'h en-dro da vojennerezh Kouc'houlín (Cúchulainn ar ouezelegourien, evel reizh), « Hon aergi, hor C'houc'houlín taer ». An haroz, ar brezelour, penn ar mojennoù, diazez memor uhelañ Iwerzhoniz. Ur vemor prest dimp.

« Va fobl.

Va zud.

(...)

Bemdez 'm eus evito
Labouret-start hep damant ouzh va foan.
Faezhet em eus er gwalarn hag er biz.
Er gevred hag er mervent tro-ha-tro
Brini ar c'hoabr ha naered ar wallamzer.
Ramzed ar c'hazarc'h war o mirc'hed du,
Ha sorserezed hakr e pleg ar gwent ;
Euzhviled am eus breset gant va zroad,
Ha teuzet spesoù tanav gant va sell ;
Ha graet e meur a vrezel kurioù marzh.
Fiziañs o devez ennon, ha bepred
Galvet e vin d'o difenn ken na gouezhin.
Rak me a zo Kouc'houlín, kadour meur... »

Komzoù taer ha politikel, mar gellan lâret, a-berzh Kouc'houlín hon Roparz. Komzoù Kouc'houlín goude bezañ lazhet e vab. Ar mab en devoa bet gant Aife, he unmab dezhi, he mab nemetañ. Lazhet diwar ur bre na vije ket bet dinac'h gant klaselourien ar c'hoariva gresian kozh. Lazhet hep goût e oa e vab. Derc'hel e c'hlaç'har bras warnañ.

« Ret din klozañ

Bremañ va glac'har den e skrin va c'haouded.
Leñvañ zo gwan, ha tevel a zo gwell.

Ahont e krimp an heol gant bri an oabl ;
Ar beure yaouank 'vel va mab zo marv,
Ha marv e goskor skañv ; an devezh krin
A ziroll bec'h e drevell hag e breder.
Heol, desk din derc'hel strizh da hent ar red. »

Dibab ebet, ret derc'hel hag an hent hag ar renk. Sentiñ d'ar vojenn, treset, o tiskouez tonkad an haroz, arz ar barzh, sturier ar gerioù da livañ an trivliadennoù. Aze emañ an denelezh, aze emañ ar c'hemm etre doue, haroz ha den.

« Ha me, va-un emañ em peurbadelezh. »

En e varzhoneg all e kemer, Roparz, hon Roparz, hon barzh uhel, fin ha soutil, skeudenn an elerc'h diwar c'henoù Kouc'houlin, ar C'houc'houlin adarre, o talañ ouzh gwarizi vras Emer :

« Degaset em eus dit an elerc'h holl
A nije war al lenn ; ha skuizh on bet
O redek war o lerc'h betek kuzh-heol,
A-hed an traezh o pakañ hag o pakañ
An evned kaezh. Ne dalv ar c'hoari-se
Mann d'ur brezelour, Emer, bez' ez eo
Diboell ar furañ maouez ; diboeñ ivez
Ar gwaz a bleg d'he froudenn. »

Roet an elerc'h da reoù all gant Emer gozh ha sede hi o kodianañ gant Kouc'houlin, aet e garantez pelloc'h, gant Fand yaouank. Emer emskiantek, Emer maouez an divizoù, daoust da soñjoù kontrol maget gant he c'harantez evit Kouc'houlin. Emer ar vaouez. Doujañs.

« Eürus ar gour a c'hell, e-giz an heol,
Foraniñ gwrez e galon, parañ heñvel
War hounhont ha war hounnezh. Me avat
Ned on nemet ur vaouez eus an douar,
Douarel, â, pegen douarel ! Siwazh,
Ne garan den nemedout. »

Geriennoù kriz, start. Karet ha digaret. Geriennoù an dizesper, dizesper ur garantez tonket da chom direspont. Ha gwashoc'h zo ? Un doare mervel. Mervel digenvez, gant e drivliadennoù demer. Trivliadennoù a ra poan. Hon Roparz, war-zigarez sevel ur varzhoneg awenet gant henvojennerezh Iwerzhon, a ro splann trivliadennoù ur vaouez, en anv ar maouezed all, gwallgaset ha dilezet... d'ar gwellañ. Emer evel un ikonenn venel dirak an haroz, ar gour hollec'halloudek ? Marteze. Unan eus alc'hwezioù skrid Roparz. E oa kement-se er vojenn c'hoazh ? Moarvat. Met an dibab-se eo dibab hon skrivagner. Pep hini ac'hanomp en deus anavezet un Emer, pe zo bet un Emer...

« E enkrezioù dezhañ a ziavaez ar barzh, hogen ur skeudenn int ivez e stumm lavar e oar eñ lakaat ar pezh a bouez, emouez outo pe get, war galonoù e genseurted. Ar barzh, den e amzer, a ra danvez e oberennoù eus an enkrezioù a ren er gevedigezh a anavez. Oberennoù Roparz Hemon a daolenn deomp spered *Gwalarn*, kudennoù ar strollad bodet en-dro d'ar gelaouenn. » Eme Pierrette Kermoal. Ya, Roparz, ur barzh en e amzer, maget gant enkrezh, gant kounnar ivez. Ouzhpenniñ a rafen ar garantez hag an deneridigezh : elfennoù gramadeg *Gwalarn*.

« Gant *Gwalarn* he deus hon lennegezh kemeret he lañs, aze emañ he andon. Pa sellomp-ni bremañ ouzh an obererezh-se, krouidigezh ul lennegezh vrezhonek uhel, e teu anat d'hon speredoù ster dispac'hel don hevelep embregerezh ramzel. » Emezi c'hoazh.

Geriennoù talvoudus, ret, evit kompren ster oberennoù Gwalarniz, ha da gentañ ster barzhoniezh Roparz Hemon. Gwalarniñ war-du ar gwalarn. Kemer uhelder ambrouget gant elerc'h Teodor, Maodez, Gwilherm, Roparz hag o breudeur. Dispac'hel. Ec'honder ar weledigezh ouzh hon sikour da viret hon memor hag hon identelezh...

Herve Bihan

Levrlennadur

Roparz Hemon, Barzhonegoù, Al Liamm, 1991.

Roparz Hemon, Gwarizi vras Emer in Barzhonegoù, Al Liamm, 1991, pp. 57-87.

Roparz Hemon, Lazhadenn un mab Aife in Barzhonegoù, Al Liamm, 1991, pp. 42-53.

Pierrette Kermoal, Eus Gwarizi vras Emer da vMari-Vorgan, studienn kinniget e sell da zegemerout graz an Drevouriezh, Kaier 91, Genver 1967, Preder, 59 p.

Pierre Kermoal, Roparz Hemon – Un ene tan, Preder, 2002, 238 p.